

BÜYÜKŞEHİRLERİN SOSYAL BELEDİYECİLİK YAKLAŞIMLARINA BİR ÖRNEK OLARAK MADDE BAĞIMLILIĞI İLE MÜCADELE ÇALIŞMALARI¹

Murat SEZİK²

Öz: Türkiye’de Merkezi Hükümetin sosyal devlet uygulamalarının yanı sıra yerel yönetimlerin ve belediyelerin de çeşitli ölçeklerde sosyal yardım ve sosyal hizmet faaliyetleri devam etmektedir. Belediyeler tarafından gerçekleştirilen sosyal çalışmaların ağırlıklı noktasını yoksullukla mücadele oluştururken günümüz dünyasında çeşitlenen sorun alanları ile birlikte sosyal belediyeçilik uygulamalarında da çeşitlilikler ve artışlar yaşanmıştır. Sosyal Belediyeçiliğin uygulama alanına en son dâhil olan konulardan birisi de Madde Bağımlılığı ile mücadele konusudur. Bu alanda çok çeşitli kamu kurum ve kuruluşları ve STK’lar çeşitli görevler üstlenerek toplumsal güvenliği ve toplumsal barışı tehdit eden bağımlılık konusunda çalışmalar yürütmektedir. Fakat yerel yönetimler düzeyinde Belediyelerin sürece dâhil olması konunun kapsayıcılığı ve etkililiği konusunda özel öneme sahiptir. Türkiye’de 6360 sayılı yasa ile büyükşehir olan illerin birçoğunda altyapı sorunları tam olarak çözülemediğinden kaynaklarının önemli bir kısmını altyapı projelerine ayırmak durumunda kalmaktadırlar. Alt yapı projeleri bütçelerinin önemli bir kısmını götürdüğünden sosyal belediyeçilik bu büyükşehirlerde tam anlamıyla yerleşmiş değildir. Bu nedenle 6360 sayılı yasa öncesinde büyükşehir olan 16 il çalışma kapsamında değerlendirilmiş ve sonuçlar tartışılmıştır. Belirlenen bu illerde Madde bağımlılığı ile mücadele kapsamında Büyükşehir belediyeleri veya ilçe belediyelerinin önleyici-bilinçlendirici çalışmalarının yeterli düzeyde olduğu görülürken tedavi uygulamaları ve tedavi sonrası destek çalışmalarının yetersizliği göze çarpmaktadır. Bu yetersizlikler sosyal belediyeçiliğin önemli sorun alanları ile doğrudan ilişkili olup giderilmesi kalifiye personel ve mali imkânların artırılmasına bağlıdır.

Anahtar Kelimeler: Madde Bağımlılığı, Sosyal Belediye, Büyükşehir Belediyesi

METROPOLITAN MUNICIPALITIES’STRUGGLE WORKS IN DRUG ADDICTION AS EXAMPLE TO THEIR APPROACHES OF SOCIAL MUNICIPALITY

Abstract: In Turkey ,as well as central government’s social state practises, local governments’ and municipalities’ variety of scale social welfare and service activities continue .while focus point of social activities carried out by municipalities is the fight against poverty , together with the diversified problem fields in today’s world,increasings and varieties in social municipality implementations have occurred. One of the last issues included in field of social municipality implementation is the fight against drug addiction. In this field ,by undertaking a variety of tasks ,a variety of public instutions and non-profit organisations carry out works in the issue of addiction which threaten social security and peace .But that municipalities are included in the process in level of local government is very important in matter of inclusiveness and efficiency. In Turkey ,metropolitan municipalities allocate an important part of their resources to infrastructure projects because the infrastructure problems in many of metropolitan cities haven’t been solved with The Law No 6360 . Social municipality isn’t settled down in these metropolitan municipalities because infrastructure projects takes an important part of their budgets. Therefore ,the sixteen cities which became metropolitan municipality before The Law No 6360 are evaluated and the results are discussed that metropollitan municipalities’ inhibiting and raising awareness activities in the fighting against drug addiction in these determined cities are enough is seen but that treatment and post-treatment support works aren’t enough is seen clearly. These insufficiencies are directly related to important problem fields of social municipality. Elimination of anadequancy depends on raising financial supplies and qualified staff.

Key Words: Drug Addiction ,Social Municipality, Metropolitan Municipality

¹ Bu çalışma “Madde Bağımlılığı Sempozyumunda” sunulan bildirinin geliştirilmiş ve revize edilmiş halidir.

² Yrd. Doç. Dr. ,Adıyaman Üniversitesi, İ.İ.B.F.

GİRİŞ

Gelişmiş ülkeler, toplumların sorunlarını çözebilmeye yerel yönetim uygulamalarına özel önem vermekte, vatandaşların en yakın olduğu, en çok ilişki içinde buldukları yerel yönetim birimlerinin verdikleri hizmetlerden memnuniyetlerini önemsemektedirler. Bazı ülkelerde yerel yönetimlerin yetkileri ve görevleri anayasalarında belirtilirken, bazılarında ise devlet tüm yetkileri merkezde toplamış olup, yerel yönetimlere bazı yetkiler özel kanunlarla bırakılmıştır³. Günümüzde, yerel yönetimler bütün ülkelerde kamu yönetiminin önemli ve vazgeçilmez unsurlarından birisi haline gelmiştir. Bir ülkedeki yerel yönetimlerin gücü ve etkinliği o ülkedeki demokrasinin düzeyle ilişkili olarak görülmekte, demokrasinin ne kadar yerleştiği yerel yönetim yapılarının gücü ile ilişkilendirilmektedir.

Yerel yönetimlerin, yönetim yapısı içerisinde öneminin artmasının gerekçelerinden birisi, idari ve siyasi düzeyde yönetime katılmanın daha canlı ve etkili olması gerçeğidir. Yerel yönetimlerde etkili siyasi katılım olmadan ülkede demokrasiden bahsedilemez. Ayrıca yerel yönetimler sayıca fazla oldukları için yönetime katılma kanalları ve organları genişlemektedir. Üniter devlet sisteminde oluşturulacak güçlü bir yerel yönetim modeli, ülkedeki demokrasinin kökleşmesi ve ulusal bütünlüğün sağlanmasında etkili olabilir. 1980'ler ve sonrasında yaşanan ekonomik ve siyasal gelişmeler kamu hizmet anlayışındaki değişimler, birtakım hizmetlerin yerel yönetim kuruluşlarına devredilmesini gerektirmiştir⁴.

Türkiye’de yerel yönetimlerin yetkileri yer, konu ve biçim yönünden sınırlandırılmış, kamu örgütlerinin yapısı ve kamu personelinin atanma usullerinde merkezi idare tarafından kanunlarla belirlenmiştir.

1982 Anayasası’na göre Türkiye Cumhuriyeti “sosyal bir hukuk devleti” dir. Bu ifade sosyal devlet anlayışına vurgu yapmakla beraber, sosyal devlet anlayışının yerel yönetim düzeyindeki izdüşümü olarak “sosyal belediyecilik “ kavramıyla karşılık bulmuştur. Yerel yönetimler özellikle de belediyelerin geliştirdikleri sosyal politika araçları ve uygulamalarla kent halkının refah, huzur ve esenliğini artırarak sosyal sorunların önlenmesi, sosyal barışın sağlanması, sosyal kalkınmanın gerçekleştirilmesini amaçlamaktadırlar.

Türkiye’de belediyelere sosyal hizmetlerinin yerine getirilmesinde emredici metinler olarak; 1982 Anayasası’nın ilgili hükümleri, 5393 sayılı Belediye Kanunu, 5216 sayılı Büyükşehir Belediye Kanunu ve diğer kanunlarda belediyeye verilen görevler şeklinde bir düzen bulunmakla birlikte, 5302 sayılı İl Özel İdaresi Kanunu da il özel idarelerine sosyal birtakım sorumluluklar ve ödevler yüklemiştir.

Belediyeler, Türkiye’de her dönem diğer yerel yönetim kurumlarına göre önemli ve güçlü yerel yönetim kurumu iken 2012 yılında çıkarılan, 6360 sayılı “ On Dört İlde

³ N. Tortop, “Yerel Yönetimlerin Varlık Nedenleri, Yetkileri Ve Görevleri”, **Türkiye’de Kamu Yönetimi ve Kamu Politikaları**, Editör. Filiz Kartal, TODAİE Yayınları. 2011, s. 394.

⁴ A. Ulusoy, **Mahalli İdareler**, 7. Baskı, Ankara, 2011, s. 22; T. Akdemir, **Tarihte İlginç Vakıflar** Vakıflar Genel Müdürlüğü, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2012, s. 23.

Büyükşehir Belediyesi Ve Yirmi Yedi İlçe Kurulması İle Bazı Kanun Ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun” la daha da güçlenmiştir. Zira bu kanunun uygulamaya girdiği illerde ve daha önce büyükşehir olan illerde belediye dışında yerel yönetim kurumu kalmamış, il özel idareleri ve köyler kaldırılarak tek yerel yönetim kurumu olarak belediyeler bırakılmıştır. Yerel yönetim anlamında kullanılan ifadeler esasında belediyelere karşılık gelmektedir. Kamu kaynaklarını en etkili ve verimli şekilde kullanarak görev alanına giren işleri gerçekleştirmenin yanında sosyal politikalar geliştirebilen, katılımcı, yerel yönetişime önem veren ve oluşturduğu politikalarda yerel halkın beklentilerini karşılayan bir yönetim yaklaşımı göstermesi beklenmektedir.

Bu çalışmada; sosyal devletin yereldeki yansıması olarak da değerlendirilmiş bulunan sosyal belediyecilik kavramı, sosyal belediyecilik kapsamında belediyelerin gerçekleştirdikleri çalışmalar, değişen koşullara uygun sosyal politikalar üretebilme kapasiteleri ve Türkiye’de sosyal barışı tehdit eden, sosyal kalkınmaya önemli zararlar veren bir olgu olarak son on-on beş yılın önemli sorun alanlarından birisi haline gelmiş bulunan madde bağımlılığına karşı geliştirilen politikalar tartışılmıştır. Çalışmada, 6360 sayılı Büyükşehir Belediye yasasından önce büyükşehir olan iller inceleme konusu yapılmıştır. Bütün büyükşehirler yerine sadece 5216 sayılı Kanunla büyükşehir olan illerin değerlendirmeye alınmasının nedeni, bu kentlerin altyapı sorunlarını büyük ölçüde çözmüş olmaları ve sosyal faaliyetlere ağırlık vermeleridir.

SOSYAL BELEDİYECİLİĞİN GELİŞİMİ

Sosyal belediyecilik, sosyal devletin, vatandaşlarına sunmakla yükümlü olduğu sosyal politika ve faaliyetlere belediyelerin de katılıp yerel düzeyde birtakım sosyal yardım ve hizmetleri yapmasını ifade etmektedir⁵.

Bir diğer ifadeyle, sosyal belediyecilik, “yerel nitelikteki kamu harcamalarını sosyal güçsüzlerin (kimsesiz, engelli, yaşlı v.b.) korunmasını, maddi açıdan desteklenmesini yönlendiren, yerel düzeyde eğitim ve sağlık olanaklarının geliştirilmesine katkıda bulunan, sosyal adaletin tesis edilmesine yardımcı olan, sosyal sermayenin gelişimi için çalışmalara önem veren bir model”⁶ şeklinde açıklanabilir.

Sosyal devletin anayasal bir ilke olarak hukuk sistemimize girmesi 1961 Anayasa’sı ile mümkün olmuştur. Anayasa cumhuriyetin sosyal bir hukuk devleti olduğu hükmünü getirmiş, 1982 Anayasası da aynı eğilimi paylaşmıştır. Aynı şekilde, Anayasa Mahkemesi’de 1988 tarihli bir kararında yaptığı sosyal hukuk devletini “güçsüzleri güçlüler karşısında koruyarak gerçek eşitliği yani sosyal adaleti ve toplumsal dengeyi sağlamakla yükümlü devlet”⁷ şeklinde tanımlamıştır.

⁵ A. T. Adıyaman, D. Salim, D., “Sosyal Belediyecilik üzerine Bir İnceleme: Ankara Büyükşehir Örneği”, **Dış Denetim Dergisi**, 2011, s.116.

⁶ Öz, C. S. v.d., “Türkiye’de Kentsel Yoksullukla Mücadelede Sosyal Belediyeciliğin Rolü”, sosyal haklar.net, Bildiriler, 2009, s. 457.

⁷ N. Bulut, “Küreselleşme Sosyal Devletin Sonu mu?”, **Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, 52(2), 2003, s.179.

Batılı kaynaklardan hareketle araştırmalarını gerçekleştiren bazı araştırmacılar sosyal refah hizmetlerinin 19. Yüzyılda başlatılmış olduğunu ifade etmişler ve bir yanılığa düşmüşlerdir. Sosyal refah hizmetleri insanın ayrılmaz bir yönü olan hayırseverlik, düşküne yardım etme, sıkıntı içerisinde olanı rahatlatma ve benzeri şekillerde her zaman var olmuş ve kökleri tarihin derinliklerine giden bir uygulama alanı olmuştur. Nitekim “hayır hizmetlerinde” bulunma güdüsü hem dinler tarafından teşvik edilmiş hem de devletlerin himayesinde daha da gelişmiştir.

Ortaçağ Avrupa’sında kıtlık, savaş, salgın hastalıklar ve kimi bölgelerde feodal yapının bozulması nedeniyle korunmaya muhtaç insan sayısının çok büyük boyutlara ulaşması, devletin ilk defa doğrudan müdahalesini gerektirmiştir. Bu dönemde ilk defa aileler ve dini kurumların gücünü aşan bir durum söz konusu olmuştur⁸.

Avrupa’da sanayi devrimine kadar sosyal politikaların gerçekleştirilmesinde ağırlıklı olarak dini kurumlar, aileler, mesleki birlikler ve gönüllü organizasyonlar çeşitli roller üstlenmiştir. Osmanlı’da da benzer şekilde çeşitli vakıflar ve lonca teşkilatları çeşitli faaliyetler gerçekleştirerek sosyal düşkünlere çok çeşitli destekler sağlamıştır. Sayı olarak oldukça fazla olan bu vakıflara birkaç örnek vermek gerekirse: hastalara ilaç yapan vakıf, yaşlı fakirlere evde bakım hizmeti sunan vakıf, hastalara evinde bakım hizmeti sunan vakıf, kadın sığınma evi vakfı, çiftçilere tarım aleti temin eden vakıf, şehir estetiğini koruyan vakıf, sosyal güvenlik vakfı, dara düşenlerin vergisini ödeyen vakıf, iflas eden tüccarlara yardım eden vakıf⁹ ve benzerleri sayılabilir.

Toplumlarda sosyal politikalara başvurulmasının temel gerekçeleri olarak dini emirler ve hümanist yaklaşımlar bir yana ayrıca toplumsal birlikteliğin sürdürülebilmesi ve toplumsal düzenin korunabilmesi gerekliliğidir. Toplumdaki yoksul, yaşlı, hasta, engelli kişilerin ihtiyaçlarının karşılanması toplumun diğer üyelerinin vicdani ve ahlaki rahatlık hissetmelerine yol açarken sokak çocukları, tinerci çocuklar veya madde bağımlıları ile gerçekleştirilecek çeşitli ölçeklerdeki çalışmalar da toplumsal düzenin korunmasını sağlayarak, toplumu gasp, hırsızlık, kapkaç ve benzeri olayların toplumsal düzeni ve güven ortamını bozucu etkilerinden koruyacaktır¹⁰. Konu bu açıdan değerlendirildiğinde sosyal politikaların uygulanması ihtiyari olmanın ötesine geçerek bir zorunluluk haline gelmektedir.

Sosyal devlet veya çok bilinen adıyla refah devleti 1970’li yıllara kadar işsizlik, sağlık ve eğitim gibi sorunların üstesinden gelmiş fakat onun gelişimi, kamu sektörünün ekonomi içindeki payını önemli bir biçimde artırmıştır. Bu oran Hollanda, Norveç, İsveç ve Danimarka gibi ülkelerde %50’leri Avusturya, Almanya, Fransa, İngiltere gibi ülkelerde ise %40’ları aşmıştı. 1970’li yıllarda başlayan ekonomik krizle birlikte bu durum tartışılır hale gelmiş ve sosyal devletin sona erdiğinden söz edilir olmuştur¹¹. Bu yıllardan itibaren devletin küçültülmesi, özelleştirme ve deregülasyon gelişmiş kapitalist ülkelerin öncelikli uygulamaları olmuştur.

⁸ Y. Ersöz, **Sosyal Politikada Yerelleşme**, İstanbul Ticaret Odası Yayını, İstanbul, 2011, s. 29

⁹ Vakıflar Genel Müdürlüğü

¹⁰ M. Aydın, **Sosyal Politika ve Yerel Yönetimler**, Yedirenk Matbaacılık, İstanbul, 2008, s.27.

¹¹ G. Şaylan, G., **Değişim, Küreselleşme ve Devletin Yeni İşlevi**, İmge Kitapevi, Ankara,1995, s. 78.

Deregülasyon ile devletin karar alanını daraltarak bir kısım yetki ve faaliyetlerin yerel yönetimlere, kamuya ait olduğu varsayılan iradenin özel sektöre ve sermayeye devredilmesi yönünde düzenlemeler gerçekleştirilmektedir. Bunun uygulanmasındaki temel amaç ekonomik verimlilik ve etkililik prensiplerini gerçekleştirmek ve kurumlar üzerindeki siyasal baskıyı azaltmaktır. Deregülasyon başarılı bir şekilde uygulandığında devletin geleneksel rolü ve görevleri ciddi oranda azalmaktadır. 1970’li yıllarla beraber kamu yönetimini etkisi altına alan küreselleşme ile devlet, sosyal politika uygulamasının önemli bir kısmını yerel yönetimlere özellikle de belediyelere bırakmıştır.

1980’li yıllarda özellikle gelişmiş ülkelerin büyük çoğunluğunda sosyal hizmetler büyük ölçüde yerel yönetimler tarafından yerine getirilmeye başlanmış, merkezi yönetimin rolü bu hizmetlerin planlama ve denetimi ile sınırlı kalmıştır, uygulama ve finansmanın sağlanması yerel idarelere bırakılmıştır¹². Fakat uygulama ve finansmanın yerel yönetimlere bırakılması neticesinde Türkiye’deki belediyelerin bir çoğunun finansal kaynak temininde zorlandığı ve kaynak geliştirmede yetersizlikler yaşadığı görülmektedir.

BELEDİYE YASALARINDA SOSYAL BELEDİYECİLİK VE SOSYAL BELEDİYECİLİĞİN İŞLEVLERİ

Türkiye’de sosyal devlet pratiği ile ilgili düzenlemeler şu prensip çerçevesinde yapılmıştır. Eğitim, sağlık, sosyal güvenlik, işsizlik yardımları vs. gibi uzun vadeli ve büyük ölçekli politika gerektiren hizmetler merkezi yönetimin; yiyecek, giyecek, barınma vs. gibi kısa vadeli ve hızla giderilmesi gereken ihtiyaçlar yerel yönetimlerin sorumluluğuna verilmiştir¹³.

Sosyal belediyecilik uygulamalarının, Türkiye’de, özellikle 1980’lerden sonra liberal politikaların uygulanmaya başlanması ile yoğunlaştığı ifade edilebilir. Bu durum küreselleşmenin etkisi ve küçülen devletin birtakım görevlerini yerele devretmesi ile açıklanabilir. 5393 sayılı Belediye Kanunu ile 5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanununun pek çok maddesinde, sosyal belediyeciliğe kanuni altyapı oluşturabilecek hükümler bulunmaktadır. Her iki kanun, belediyelere sosyal hizmet ve sosyal yardım konusunda çeşitli yetkiler vermiştir.

5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanun’unda, yerelde yapılması gereken sosyal politikaların belediyeler tarafından geliştirileceği belirtilmektedir. Kanun, bireylerin sosyal ihtiyaçlarının karşılanması ve sosyal sorunlarının çözülmesi görevini belediyelere yüklemektedir. 5216 sayılı Kanunun 7. maddesi, büyükşehir belediyelerine, gezici sağlık üniteleri ile yetişkinler, yaşlılar, engelliler, kadınlar, gençler ve çocuklara yönelik her türlü sosyal ve kültürel hizmetleri yürütmek, geliştirmek ve bu amaçla sosyal tesisler kurmak, meslek ve beceri kazandırma kursları açmak sorumluluğunu vermektedir.

¹² M. Aygen, M., “*Sosyal Belediyecilik üzerine Bir İnceleme: Elazığ Belediyesi Örneği*”, **Fırat Üniversitesi Harput Araştırmaları Dergisi**, 1(1), 2014, s.179.

¹³ M. Çöpoğlu, M., “*Sosyal Belediyecilik ve Sorunları*”, **Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, 5(2), 2014 s 234.

Yapılan yasal düzenlemeler ile gençler ve çocuklara yönelik sosyal ve kültürel hizmetleri ilçe belediyeleri de verebilmektedir¹⁴.

5393 sayılı Belediye Kanununun 38. Maddesi ile 5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanununun 18. maddesi belediye başkanlarına, “bütçede yoksul ve muhtaçlar için ayrılan ödeneği kullanmak, engellilerle ilgili faaliyetlere destek olmak üzere engelliP merkezleri oluşturmak” konusunda yapılan harcamaları bütçeye işleyebilmek görevini yüklemektedir¹⁵.

5393 sayılı Belediye Kanunu, belediyelere sosyal belediyecilik alanında diğer kuruluşlarla işbirliği yapabileceğini belirtmiştir. 5393 sayılı Kanununun 75. maddesine göre, belediyeler görev ve sorumluluk alanına giren konularda, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları, kamu yararına çalışan dernekler, vakıf ve meslek odaları ile ortak hizmet projeleri gerçekleştirebilir. Bunun dışında Belediye hizmetlerine gönüllü katılımı düzenleyen 77. maddede, sağlık, eğitim, spor, sosyal hizmet ve sosyal yardım hizmetleriyle yaşlılara, kadın ve çocuklara, engellilere, yoksullara hizmetlerin yapılmasında, gönüllü kişilerin katılımına yönelik programlar uygulayabilmelerinin yolunu açmaktadır.

Sosyal belediyeciliğin temel işlevleri dört başlık altında toplanabilir. Bunlar; 1- Sosyalleştirme, Sosyal Kontrol ve Rehabilitasyon, 2-Yönlendirme, Kılavuzluk etme ve rehberlik etme, 3-Yardım etme ve gözetme (Sosyal Yardım), 4- Yatırım yapma, tesisler kurma¹⁶ şeklinde sayılabilir.

Sosyalleşme kişinin aile, okul, mesleki örgütler gibi içinde yer aldığı sosyal kurumların ve yaşadığı kültürel ortamın kendisinden beklediği şekilde davranmayı ve diğer bireylerle uyum içinde yaşamayı öğrenme sürecini ifade eder¹⁷. Belediyelerin bu alandaki işlevleri tamamlayıcı niteliktedir. Belediyeler, bireye (hemşeriye) sosyal beklentilere uygun davranış, kural ve değerler aşılama anlamında sosyal kontrol mekanizması olarak işlev görmektedirler.

Yönlendirme, kılavuzluk etme ve rehberlik etme işlevi açısından belediyeler danışma merkezleri ve benzeri hizmet birimleri aracılığıyla sosyal kesimlere yönelik olarak danışmanlık hizmeti vermekte, belli konularda yönlendirmekte, sorunlarını nasıl ve hangi kurumlarla çözebilecekleri konusunda kendilerine yardımcı olmaktadır. Belediye bütçesinde diğer işlevlere göre daha fazla yer tutan yardım etme ve gözetme (sosyal yardım) faaliyetlerinde belediyeler, beldelerindeki fakir ve muhtaç insanları tespit ederek asgari yaşam sınırında olanlara gıda, odun-kömür, ilaç, kırtasiye malzemesi, tekerlekli sandalye vb. yardımlarla destek olmaktadır. Son işlev olarak ise belediyeler çeşitli yatırımlar yaparak halkın geçim koşullarını kolaylaştırıcı birtakım hizmetleri de

¹⁴ Resmi Gazete, 23.07.2004.

¹⁵ A. Çelik, “*Sosyal Belediyecilik Anlayışı Şanlıurfa Büyükşehir Belediyesi Örneği*”, **Gazi Üniversitesi İ.İ.B.F.Dergisi**, 16(1), 2014, s.11.

¹⁶ E. K. Pektaş, “*Türkiye de Sosyal Belediyecilik Uygulamaları ve Temel Sorunlar*”, **Akademik İncelemeler Dergisi** 5(1), 2010, s. 13.

¹⁷ M. Coşkun, “*Gençlerin Kimlik Gelişimi ve Sosyalleşme Sürecine Televizyon Dizilerinin Etkileri*”, **Akademik Bakış Dergisi**, 3, 2012, s. 3.

yürütmektedirler. Tanzim satış mağazaları, ekmek fabrikaları, aşevleri, sığınma evleri, sağlık ocakları, mahalle kütüphaneleri bu türden yatırımın örnekleridir¹⁸

MADDE BAĞIMLILIĞI İLE MÜCADELEDE SOSYAL BELEDİYECİLİK

Merkez sinir sistemini etkileyerek, kişinin mental durumunda ve davranışlarında değişiklik yapan ve zamanla “kötüye kullanım (abuse)” ya da “bağımlılık (dependence)” oluşturan maddelere “bağımlılık yapıcı maddeler” denilmektedir¹⁹. Bağımlılık yapıcı maddeler bireyleri, onların ailelerini ve toplumu tehdit ederek çok çeşitli toplumsal sorunlara yol açmaları nedeniyle bağımlılığın önlenmesi toplumsal barış ve düzenin sağlanabilmesi için oldukça önemli bir hale gelmiştir.

Madde bağımlılığının tedavisi, koruyucu önlemler de dahil edildiğinde üç basamakta gerçekleştiği ifade edilebilir. Bunlar; Koruyucu önlemler (birinci basamak), erken teşhis ve tedavi (ikinci basamak), tedavi sonrası iyileştirme (üçüncü basamak) şeklinde sıralanabilir. Madde bağımlılığı ile mücadele çok yönlü bir çalışma gerektirdiğinden birçok kurum ve kuruluşun hedef birliği sağlayarak işbirliği içerisinde çalışması gerekmektedir. Çünkü uyuşturucu maddeler bir yönü ile güvenlik sorunu doğurduğundan güvenlik güçlerini, sağlık sorunları doğurduğundan sağlık teşkilatını, sosyal sorunlar doğurduğu içinse başta yerel yerel yönetim kurumları olmak üzere, STK’lar ve diğer kamu kurumlarını ilgilendirmektedir.

Madde bağımlılığı ile mücadelede birinci basamak olan koruyucu önlemler, madde bağımlılığına karşı bilinçlendirme ve eğitim toplantıları şeklinde gerçekleştirilmekte olup bu sahada faaliyet gösteren çok sayıda kurum ve kuruluşun yanında STK’larda bulunmaktadır. Türkiye’de bu etkinliklerin sayısı her geçen gün artarak sürmektedir.

Koruyucu önlemlerin yoğun bir şekilde işlenmesi ve toplumun madde bağımlılığının tehlikelerine karşı bilinçlendirilmesi çok önemlidir. Gerçekleştirilen sempozyumlar, çalıştaylar, paneller, konferanslar, salon toplantıları, okul toplantıları gibi çalışmalara destek veren belediyeler, Emniyet Genel Müdürlüğü, Milli Eğitim Bakanlığı, Sağlık Bakanlığı Diyanet İşleri Başkanlığı, Adalet Bakanlığı, Gençlik ve Spor Bakanlığı, Yeşilay ve benzer sivil toplum örgütleri yoğun bir çalışma içerisine girmişlerdir. Bu çalışmalar kurumlar arasında eşgüdüm gerektiren fakat ciddi bir mali yük oluşturmadığından en çok tercih edilenlerdir.

Büyükşehirlerin haber siteleri, kurumların web sayfaları, büyükşehir belediyelerinin web sayfalarının incelenmesi ve belediyelerin etkinliklerinin incelenmesi sonucu yapılan araştırmaya göre Türkiye’nin büyükşehirlerinde madde bağımlılığına karşı bir farkındalık ve bilinç oluşturmak üzere çok çeşitli toplantılar, seminerler ve organizasyonlar gerçekleştirilmiştir. Bu çalışmanın yapıldığı dönemde dahi illerde madde

¹⁸ E. K. Pektaş, **agm**, s.14.

¹⁹ M. Tosun, “*Madde Bağımlılığına Genel Bakış*”, **Türkiye de Sık Karşılaşılan Psikiyatrik Hastalıklar**, Cerrahpaşa Tıp Fakültesi, Sempozyumlar Dizisi No:62, 2008, s.201.

bağımlılığına karşı bilinçlendirme ve bilgilendirme faaliyetleri devam etmekteydi. Bunların önemli bir kısmında belediyelerin “sosyal sorumluluk”ları gereği çalışmalara maddi destek verdiği veya bizzat düzenlediği görülmüştür.

Büyükşehirlerin yaptığı bilinçlendirme ve bilgilendirme düzeyinin ötesinde bu konu aynı zamanda bir sağlık sorunu olarak görüldüğünden Sağlık Bakanlığına bağlı 30 adet Alkol Ve Uyuşturucu Madde Bağımlıları Tedavi Merkezi (AMATEM), dört adet Çocuk ve Ergen Madde Bağımlıları Tedavi Merkezi (ÇAMATEM) ve dört adet ayakta tedavi merkezi açılmış durumdadır. Bu çalışmalara son yıllarda belediyelerin de binalar ve bu binaların sosyal donatıları ile birlikte personel destekleri sağlayarak katkı verdiği görülmektedir. Bu konuda STK’ların ve iş adamlarının desteğini alarak çeşitli projeler geliştiren Bursa Büyükşehir belediyesi, Gaziantep Büyükşehir Belediyesi ve birçok belediyenin “belediyecilik okulu” olarak gördüğü İstanbul’un çeşitli ilçe belediyeleri rol model olmaktadır. Tablodan da anlaşılacağı üzere sayılan bu kentler dışında bizzat belediyeler tarafından madde bağımlılığı ile mücadelede ortaya konulan performans eğitim toplantıları ve çeşitli bilinçlendirme etkinlikleri ile sınırlı kalmıştır. Kaldı ki bu çalışmaları büyük bir çoğunluğu her ilde valiler başkanlığında kurulmuş bulunan “İl Uyuşturucu Koordinasyon Kurulu” tarafından ortaya konulan programların uygulamaya sokulmasından ibarettir. Oysa sosyal belediyecilikten beklentiler “madde bağımlılığının” her safhasında etkin roller üstlenmesi, hatta ağırlıklı olarak tedavi edici ve destekleyici etkinliklerde bulunmasıdır.

Madde bağımlısı olan bireylerin bağımlılıktan kurtulması süreci ile ilgili olarak gerçekleştirilen tedaviler ve sonrasında verilecek destekler, madde bağımlısı bireyin hayata tutunmasını sağlayacağından, en az bilinçlendirme çalışmaları kadar önemlidir fakat daha maliyetli, uzmanlık gerektiren ve sürdürülebilir birtakım çalışmaların gerçekleştirilmesi gerekmektedir. Bu konuda İstanbul Büyükşehir Belediyesi, Gaziantep Merkez İlçe Belediyeleri, Bursa Büyükşehir Belediyesi çeşitli çalışmalar başlatmış durumdadır. Sayılan belediyelerin çeşitli ölçeklerde giriştikleri projelerde sivil toplum örgütleri ve sanayicilerle işbirliği içinde çalışmaları, belediyelerin yaşadığı kaynak problemi ve yetişmiş kalifiye insan problemini aşmalarında önemli etkiler doğurmaktadır. Buna rağmen madde bağımlılığı ile mücadele kapsamında da sosyal belediyecilik uygulamalarının yaşadığı temel sorunlar görülmektedir.

Yapılan çalışma sonucunda ortaya çıkan durumlardan birisi, İstanbul, Bursa, Gaziantep ve Ankara büyükşehir belediyeleri dışında kalan büyükşehir belediyelerinde madde bağımlılarını tedavi etme konusunda oldukça yetersizken, tedavi sonrası destekleme (maddi- manevi) faaliyetleri konusunda ise sadece Bursa Büyükşehir Belediyesinin bir arayış içerisinde olduğu ve Gaziantep Büyükşehir Belediyesinin birtakım meslek kazandırıcı kurslarla kişilere katkı verdiği, tedavi gören kişilerin ekonomik durumlarının iyileşmesi adına onları çeşitli alanlarda istihdam ettiği ve ettirdiği görülmektedir.

Gaziantep Büyükşehir belediyesi tarafından kurulan Oya Bahadır Yüksel Gençlik Merkezi, Çocuk ve Ergen Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezi diğer büyükşehir belediyeleri için model olabilecek bir uygulamadır. Nisan 2008 den bu yana hizmet veren

merkezde madde kullanan 13- 18 yaş aralığındaki gençlere, barınma, tedavi, rehabilitasyon, eğitim ve ailelerine danışmanlık hizmetleri verirken ergenler de tedavi edilmektedir. Merkezde beceri ve meslek eğitimlerinin yanı sıra moral motivasyonu artırıcı müzik, resim, beden eğitimi, tiyatro eğitimi ve halk oyunları eğitimi gibi çalışmalar da gerçekleştirmektedir. 40 hasta kapasitesi bulunan merkez alanında uzman 57 personel ile 24 saat esasına göre çalışmaktadır. Hizmete girdiği 2008 yılından 2015 yılına kadar 1348 madde bağımlısına ulaşan merkezde 972 ergenin yatışı yapılarak tedavisine başlanmıştır. Bu bağımlılardan 264 tanesi tedavileri yapıldıktan sonra çeşitli kurumlarda işe yerleştirilmiş ve ekonomik sıkıntıları giderilmeye çalışılmıştır²⁰

Sosyal Belediyeciliğin en önemli örneklerini sergileyen İstanbul belediyelerinin bu konuda Gaziantep Büyükşehir belediyesinden geride kaldığı görülmektedir. Fakat Sancaktepe Belediyesinin, İstanbul Kalkınma ajansı ile başlatmış olduğu proje kapsamında, “Sancaktepe Bağımlılıkla Mücadele Eylem Planı” oluşturularak önemli bir adım atmış ve belediye sınırları içinde tedavi merkezi oluşturabilmek için çalışmalara başlamıştır.

Tablo: 6360 Sayılı Yasadan önce Kurulan Büyükşehirlerin Madde Bağımlılığıyla Mücadele Çalışmaları

Sıra No	İller	Önleyici Etkinlikler	Tedavi Edici Etkinlikler	Destekleyici Etkinlikler	Açıklama
1	Adana	+	AMATEM	-	BŞB tarafından madde bağımlılığı ve öfke kontrolü Seminerleri (Muhtarlara), konferanslar
2	Ankara	+	AMATEM(4 adet), Ayakta Tedavi merkezi	-	Uyuzturucu ile Mücadele Çalıştayı, Bonzai İle Mücadele Okul Çalışmaları
3	Antalya	+	AMATEM	-	Okullarda Eğitim Çalışmaları, Seminerler
4	Bursa	+	AMATEM, ÇAMETEM, İlk Adım Gençlik ve Aile Destek Merkezi-GADEM (Rehabilitasyon Merkezi)	Dünya örnekleri inceleniyor.	“Sağlıklı Kentler Birliği” ile yürütülen çalışmalar, Gençlerin spora yönlendirilmesi, Yıdırım Belediyesi tarafından hazırlanan “Değerlisin Sağlıklı Kal” sosyal sorumluluk projesi, Seminerler
5	Diyarbakır	+	ÇAMETEM	-	Karacadağ Kalkınma Ajansı, “Madde bağımlılığı İle Mücadele Eğitici Eğitimliği”, BŞB, “Okul Temelli Eğitim Projesi”
6	Erzurum	+	-	-	GSB, İl Müdürlüğü “Antrenörlere Yönelik bağımlılıkla Mücadele Eğitimi”, MEB, İl Müdürlüğü, “Madde Bağımlılığı Konulu Kompozisyon Yarışmaları”, Yeşilay “Bağımlılıkla Mücadelede Rehber Öğretmenlerin Eğitimi”
7	Eskişehir	+	AMATEM	-	Kent Konseyi bağımlılıkla Mücadele çalışma Grubunun yaptığı durum tespiti ve MEB, İl Müdürlüğünün Aileler ve öğretmenlere yönelik madde bağımlılığı İle Mücadele semineri
8	Gaziantep	+	Büyükşehir Belediyesi ÇAMETEM	Madde bağımlılarına mesleki eğitim	Büyükşehir'in ortaya koyduğu çalışma Türkiye'deki birçok ile model oluşturuyor. Geliştirilen slogan “Size yardım edelim mi?”

²⁰ M. G. Berkcan, A. Akdoğan, “Gaziantep Büyükşehir Belediyesi Oya Bahadır Yüksel Gençlik Merkezi, Çocuk ve Ergen Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezi”, *Uluslararası madde Bağımlılığı Sempozyumu*, 18-20 Aralık 2015, Malatya, s. 165.

9	Mersin	+	AMATEM	-	Toplum Sağlığı Merkezi, Madde Bağımlılığı ile Mücadele Semi Nerleri
10	İstanbul	+	AMATEM (5 adet) ÇAMATEM	Sokak Çocuklarına Meslek Edindirme Merkezi	Akıl ve Ruh Sağlığı Çalıştayı, paneller, Seminerler
11	İzmir	+	AMATEM(3 Adet) ÇEMATEM Ayakta tedavi Merkezi	-	Altınordu- İzmirspor işbirliği ile El Ele projesi Okullarda Yeşilay- Milli Eğitim İşbirliği ile Eğitimler İZSIAD- Belediyeler İşbirliği ile “Bağımlı Olma Özgür Ol” bilinçlendirme projesi, İzmir Emniyet Müdürlüğünün Eğitim Toplantıları
12	Kayseri	+	AMATEM	-	Halk Sağlığı Müdürlüğünün 13-14 kasım 2014 de gerçekleştirdiği çalıştay, valiliğin “Bağımlı olma Bağımsız ol Projesi, UMUD MB’ ile MücadeleDerneği
13	Kocaeli	+	-	-	Madde bağımlılığı Paneli, Gün Işığı İsimli projede Tiyatro gösterileri ve eğitimler
14	Konya	+	AMATEM	-	BŞB, Necmettin Erbakan Üniversitesi ve Gül Madde Bağımlılarını Kurtarma ve Gençlik Derneği arasında protokol, Eğitim Toplantıları ve seminerler
15	Samsun	+	AMATEM	-	Eczacılar Odası, eğitim seminerleri, okullarda Yeşilay tarafından gerçekleştirilen bilinçlendirme çalışmaları
16	Sakarya	+	AMATEM	-	Paneller, Toplantılar

Kaynak: İlgili belediyelerin ve İl valiliklerinin Web sayfaları

SOSYAL BELEDİYECİLİK UYGULAMALARININ TEMEL SORUNLARI

Günümüzde neo-liberal politikaların etkisi ile sosyal politika fonksiyonlarının yerine getirilmesi belediyelere bırakılmıştır. Belediyecilik vizyonu oluşturulurken, kentlerde oluşan yoksulluk, açlık, sefalet ve eşitsizliğin derinleşmeye başlaması dikkate alınmıştır. Fakat sosyal belediyeciliği uygulama açısından Türkiye’deki büyükşehir belediye birikimlerinin yeterli olmadığını da belirtmekte yarar var. Mevcut uygulama örnekleri incelendiğinde ise uygulamalarda benzer sorunların yaşandığı görülmektedir. Kimi belediyeler kendilerini sosyal politika aktörü olarak görmedikleri ve sosyal politika uygulamalarını merkezi yönetimin görevi saydıkları için, daha çok sosyal harcamalara yol açmayan kısa vadeli ve mevsimlik projelere yönelmektedirler²¹.

Sosyal Belediyecilik kapsamında sayabileceğimiz sağlık hizmetleri tıp merkezlerinin oluşturulmasıyla sağlanabilecekken, bunun dışında Sosyal Hizmetler ve sosyal gelişim merkezleri, Sanat ve Meslek edindirme merkezleri de oluşturularak hem kentin yoksullarına hem de çeşitli nedenlerle madde bağımlısı olan bireylere destek sağlanabilecektir. Bu sosyal faaliyetlerin koordinasyon içinde yürütülmesi ayrıca önem arz etmektedir. Aksi durumda verimlilik kaybı kaçınılmaz olacaktır. Bunun dışında sosyal

²¹ A. Seyyar, “Yerel Siyasetin Gelişiminde Sosyal Politikaların Önemi” *Yerel Siyaset Dergisi*, 25, 2008, s. 37.

belediyeciliğin belli bir standardının olmaması ve her belediyenin kendi hizmet standartlarını kendilerinin, kıyaslama yoluyla belirlemesi önemli bir sorundur²².

Kentlerde yoksulluk sorunu liberal anlayışta güvenlik sorunu olarak kabul edilmekte fakat Sosyal devletçi anlayışta yoksulluk sorunu temel insani sorun olarak algılanarak yoksullara yönelik hizmetler temel insan hakkı ve vatandaşlık hakkı olarak kabul edilmektedir²³. Sosyal Belediyecilik yaklaşımının da bu ekseninde olması ve yoksulluk- suç veya yoksulluk- madde bağımlılığı şeklinde kendini gösteren alguların değişimi için politikalar üretilmelidir.

Sosyal politika ve sosyal yardım uygulamalarına temel teşkil edecek verilerin yetersizliği (sosyal doku çalışmalarının yetersizliği) bir diğer önemli sorun olurken sosyal belediyecilik uygulamasının net kurallara bağlanmamış olması ve etkin denetiminin yapılmaması, hizmetlerin daha çok kayırmacılık niteliğinde sürdürülmesi sonucunu doğurabilmekte, tarafsızlık/nesnellik, açıklık/şeffaflık gibi evrensel ilkelerin yerini öznellik, partizanlık, tarafgirlik, kayırmacılık, keyfilik gibi uygulamalar alabilmektedir. Belediye yönetimleri partizanca uygulamalarla, kendilerini iktidara getiren seçmenlere iltimas geçerek bir tür “vefa borcu” nu öderken, diğer yandan da yeni seçim döneminde de belli oyları garanti etmeyi planlayabilmektedirler²⁴.

Bu nedenle partizanlık, kayırmacılık gibi uygulamaları önleyecek, adaletli bir kaynak bölüşümünü sağlayacak, rasyonelliği ve şeffaflığı esas alan evrensel standartlara uygun yasal düzenlemelerin yapılması gerekmektedir. Diğer yandan sosyal belediyecilik uygulamaları denetime açık olmalıdır. Bu denetim hem belediye meclisleri eliyle, hem de sivil toplum kuruluşları ve hemşeriler tarafından yapılmalıdır. Sosyal yardıma insani temelli ve insan hakkı temelli yaklaşılmasının gereği ile birlikte, sosyal yardımların piyasada mevcut ücretlerin üzerinde olması, istihdam piyasasını ve ücret politikalarını olumsuz etkileyebilir²⁵.

SONUÇ

Belediyeler, küreselleşme ile merkezi devletin birçok yetkisi ve sorumluluk alanına giren işlerle beraber, sosyal devlet işlevini yerelde üstlenen kurumlar durumuna gelmişlerdir. Belediye yasaları, sosyal belediyeciliği sadece sosyal güçsüzlere yapılan çeşitli nakdi ya da ayni yardımlarla sınırlandırmamıştır. Bu çalışmaların sağlıklı bir şekilde gerçekleştirilebilmesi ve sürekliliği önemli olmakla birlikte sosyal güçsüzlerin yapabilirlik düzeylerinin yükseltilmesi çok daha önemli görülmektedir.

Türkiye’de sosyal belediyecilik yaklaşımının gelişmesi, çalışmada belirtildiği gibi belediyecilik sorunlarını bilen ve bu sorunlara karşı tedbirler alabilen yönetim anlayışı ile mümkün olabilecektir.

²² Harun Uslu, “Sosyal Politika Açısından Belediyeler ve Sosyal Belediyecilik”, **Yerel Yönetimlerde Güncel Sorunlar ve Tartışmalar**, Seçkin Yayınları 2. Baskı, Ankara, 2014, s. 137.

²³ B. Keskin, **Yoksulluğa Yerel Müdahale Sosyal Belediyecilik Karşılaştırmasında Eminönü ve Beşiktaş Belediyeleri Örnekleri**, Ekin Yayınları, Bursa, 2012, s. 3.

²⁴ E. K. Pektaş, **agm**, s.18.

²⁵ B. Keskin, **age**, s. 157

Araştırmada ortaya konulan tablodan da anlaşılacağı üzere, belediyeler kamuoyunu madde bağımlılığına karşı bilgilendirme ve bilinçlendirme çalışmalarının bir adım ötesine geçerek madde bağımlısı bireyleri tedavi edici ve sonrasında ise destekleyici çalışmalara hız vermelidir. Fakat belediyeleri burada bekleyen iki temel sorun vardır; bunlar yerel yönetimlerin geçmişten günümüze getirdiği yetişmiş personel sorunu ve kaynak yetersizliği sorunlarıdır.

Madde bağımlılığının her yönü ile mücadele edebilen sosyal belediye yaklaşımının ortaya çıkabilmesi için belediyelerin çeşitli kurum ve kuruluşlarla geliştireceği “Sosyal Kalkınma ve Mali Destek Projeleri” ile madde bağımlılığından kurtarılan bireylerin sosyal ilişkiler ve istihdam konusunda desteklenerek sosyal hayata adaptasyonunun hızlandırılmasına yönelik projeler üretilmelidir.

Ayrıca, kaynak geliştirme konusunda oluşturulacak çalışma grupları ile Madde bağımlılığı tedavisinden geçerek bağımlılıktan kurtulanlar istihdam edilmeli, bu kişilere yönelik olarak evde çalışma, yarı zamanlı çalışma gibi alternatif çalışma yöntemleri geliştirmelidir. Bunun dışında madde bağımlılığından kurtulan fakat herhangi bir işi bulunmayan bireylerin hayata tutunmaları için istihdam garantili mesleki eğitimlerin verilmesi belediyelerin öncelikleri arasına alınmalıdır.

Kaynakça

Adıyaman, A. T, Salim, D., “*Sosyal Belediyecilik üzerine Bir İnceleme: Ankara Büyükşehir Örneği*”, **Dış Denetim Dergisi**, 2011, s.115-129.

Aydın, M., **Sosyal Politika ve Yerel Yönetimler**, Yedirenk Matbaacılık, İstanbul, 2008.

Aygen, M., “*Sosyal Belediyecilik üzerine Bir İnceleme: Elazığ Belediyesi Örneği*”, **Fırat üniversitesi Harput Araştırmaları Dergisi**, 1(1), 2014, s.173-192

Berkcan, M.G., Akdoğan. A., “*Gaziantep Büyükşehir Belediyesi Oya Bahadır Yüksel Gençlik Merkezi, Çocuk ve Ergen Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezi*”, **Uluslararası madde Bağımlılığı Sempozyumu**, 18-20 Aralık 2015, Malatya, 2015.

Bulut, N., “*Küreselleşme Sosyal Devletin Sonu mu?*”, **Ankara üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, 52(2), 2003, s.173-197.

Coşkun, M., “*Gençlerin Kimlik Gelişimi ve Sosyalleşme Sürecine Televizyon Dizilerinin Etkileri*”, **Akademik Bakış Dergisi**, 3, 2012s.1-21.

Çelik, A., “*Sosyal Belediyecilik Anlayışı Şanlıurfa Büyükşehir Belediyesi Örneği*”, **Gazi Üniversitesi İ.İ.B.F.Dergisi**, 16(1), 2014, s.1-20.

Çöpoğlu, M., “*Sosyal Belediyecilik ve Sorunları*”, **Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, 5(2), 2014, s.223-247.

Ersöz, Y., **Sosyal Politikada Yerelleşme**, İstanbul Ticaret Odası Yayını, İstanbul, 2011.

Keskin, B., **Yoksulluğa Yerel Müdahale Sosyal Belediyecilik Karşılaştırmasında Eminönü ve Beşiktaş Belediyeleri Örnekleri**, Ekin Yayınları, Bursa, 2012.

Seyyar, A., “*Yerel Siyasetin Gelişiminde Sosyal Politikaların Önemi*” **Yerel Siyaset Dergisi**, 25, 2008, s.30-34.

Şaylan, G., **Değişim, Küreselleşme ve Devletin Yeni İşlevi**, İmge Kitapevi, Ankara, 1995

Uslu, Harun, “*Sosyal Politika Açısından Belediyeler ve Sosyal Belediyecilik*”, **Yerel Yönetimlerde Güncel Sorunlar ve Tartışmalar**, 2. Baskı, Seçkin Yayınları 2. Baskı, 2014, Ankara

Öz, C. S. v.d., “*Türkiye’de Kentsel Yoksullukla Mücadelede Sosyal Belediyeciliğin Rolü*”, sosyal haklar.net, Bildiriler, 2009.

Pektaş, E. K., “*Türkiye de Sosyal Belediyecilik Uygulamaları ve Temel Sorunlar*”, **Akademik İncelemeler Dergisi** 5(1), 2010, s.5-22.

Tortop, N., *Yerel Yönetimlerin Varlık Nedenleri, Yetkileri Ve Görevleri*”, **Türkiye’de Kamu Yönetimi ve Kamu Politikaları**, Editör. Filiz Kartal, TODAİE Yayınları. Ankara, 2011.

Tosun, M., “*Madde Bağımlılığına Genel Bakış*”, **Türkiye de Sık Karşılaşılan Psikiyatrik Hastalıklar**, Cerrahpaşa Tıp Fakültesi, Sempozyumlar Dizisi No:62, 2008, s.201-220.

Ulusoy, A., Akdemir T., **Mahalli İdareler**, 7. Baskı, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2011.

Vakıflar Genel Müdürlüğü, **Tarihte İlginç Vakıflar**, Ankara, 2012.